

MAGYAR SZAKIRODALOM

KERÉKGYÁRTÓ GYÖRGYNÉ – MUNDRUCZÓ
GYÖRGY – SUGÁR ANDRÁS:

STATISZTIKAI MÓDSZEREK ÉS ALKALMAZÁSUK
A GAZDASÁGI, ÜZLETI ELEMZÉSEKBEN

AULA Kiadó. Budapest. 2001. 573 old.

A tankönyv elődje „A statisztikai módszerek a gazdasági elemzésben” című, 1994-ben az AULA Könyvkiadónál megjelent kötet, amely eddig hét kiadást ért meg. Már a címváltozás is jelzi a szerzőknek az alkalmazásorientáltságra való törekvését.

A tankönyv írói kettős célkitűzést fogalmaztak meg: egyrészt a gazdasági felsőoktatás statisztikai oktatásának szolgálatát, másrészt a gyakorló közgazdászok, menedzserek napi munkájának segítségét, statisztikai ismereteik felfrissítését, illetve bővítését.

A gazdasági felsőoktatásban megfigyelhető átalakulási folyamat eredményeképp a korábban elaproszódott oktatás ez évtől nagyobb egységekben folyik. Az egyetemeken örvendetes módon növekszik a statisztika tantárgy iránti igény. Az új szakok modern üzleti ismereteket is kívánnak oktatni, és ez statisztikai alapoktatást is jelent. Ez a körülmény kihívás az alapvetően gazdasági ismereteket oktató karkok és azok statisztika tanszékei számára. A kihívásoknak való megfelelést segíti ez a kötet, szélesítve és színesítve a rendelkezésre álló tankönyvkiadatot.

Természetesen az ötéves, egyetemi szintű gazdasági felsőoktatásban a hallgatók egy részének, az adott szakokon elméletileg jobban megalapozott, emelt szintű tudást kell elsajátítani, ám ennek előkészítésére is kiválóan alkalmas az itt ismertett tankönyv.

A törekvéseket mutatja, hogy az általános statisztikai ismeretek példái meghatározóan a gazdasági élet területéről származnak, valamint a 11. fejezetbe gazdaságstatisztikai elemzéseket iktattak be, illetve az 5.2., „Az árváltozások mérésének néhány problémája” című alfejezet témáját igen részletesen fejtették ki a szerzők. Az általános statisztika eszköztárát használó más tudományterületek művelői is haszonnal forgathatják e tankönyvet.

Elsősorban a szociológiai, pszichológiai területen dolgozók és a közvélemény-kutatók számára lehet érdekes a tankönyvekben szokatlan részletettségű „Minősítéses jellemzők elemzése” c. fejezet, illetve azon belül a kapcsolatvizsgálati alfejezet.

A tankönyvírók nagy dilemmája, hogy milyen részletettséggel tárgyalják a matematikai, a matematikai–statisztikai alapokat, illetve milyen mértékben támaszkodjanak a gazdasági felsőoktatásban

részt vevők ilyen jellegű stúdiumaira. A szerzők jó kompromisszumos megoldást találtak: nagyon közzérhetően, pragmatikusan, jól értelmezhető szemléltető példákkal tárgyalták e részeket, alapvetően a 6. fejezetben.

A gyakorlatorientáltságot igazolja, hogy a szerzők a példaanyagánál ismert statisztikai programcsomagok (MINITAB, SPSS, STATA) szokványos outputjait is ismertetik, így adnak segítséget a gyakorlati felhasználóknak. Bár ezen programcsomag-illusztrációk bemutatása a rendelkezésre álló gazdag és állandóan változó kínálat miatt értelemszerűen nem lehet teljes, ezek hasonló logikája miatt az olvasó a többi programcsomag alkalmazását is könnyebben sajátíthatja el.

A hazai tankönyvkiadatokban – jelen sorok írójának tudomása szerint – a szerzők az elsők között alkalmazzák az empirikus eloszlások tesztelésénél a Box- and whiskers összegezést, ennek grafikus szemléltetését, illetve a Box-plot ábrát.

Nagyon szemléletesek az illusztratív, valós problémákra épülő példák. A bankjegy-automatákból történő pénzfelvétel példája (144. old.) számomra kicsit váratlan eredményt szolgáltatott, hiszen az automaták a „kerek” összegek kifizetését beprogramozva ajánlják fel. Sokkal nagyobb relatív gyakoriságot vártam az 5, 10, 15 ezer forintos kivéteknél.

A fejezetek végén az igen jó érzékkel kiválasztott gyakorló feladatok szinte kétfunkciósá (tankönyv + mini példatár) teszik a kötetet.

Bár alapvetően a közgazdaság-tudomány területéről származnak a bemutatott példák, mégis mindennapjainkhoz nagyon közelálló, közismert élethelyzetekre épülnek, a szó legjobb értelmében populárisak. Ilyen például a havi gépkocsitankolás-szám, az átlagos tankolási költség vizsgálata, a rádióhallgatási szokások elemzése stb. Mindez üdítő változatosság az unalomig ismert közgazdasági közhelyproblémák ismertetése helyett.

A tankönyvek esetében az irodalomjegyzék ajánlott irodalomként is szolgál az egyes résztémák részletesebb tanulmányozásához, hiszen a tankönyveknek vannak terjedelmi korlátaik és szerkezeti kötöttségeik. Ezt a célt szolgálja a szerzők irodalomjegyzéke is.

A táblázatokból csak a legszükségesebbeket közlik a szerzők, ám ez megmagyarázható azzal, hogy az olvasót a tankönyv a számítógépes szoftverhasználat felé tereli, ahol a táblázathasználat szoftvertámogatott. A gyakorló feladatok megoldásához a közölt táblázatok elegendők. Figyelmesség a szerzőktől a görög kis- és nagybetűk elnevezésének és

jelölésének közlése. A jól szerkesztett tárgymutató a kézikönyvként való hasznosítást segíti.

A tankönyv kiforrott szerkezetű, könnyen tanulható, didaktikus formában megírt munka, tükröződik benne a szerzők több évtizedes oktatási tapasztalata. Az egyszerű tárgyalási mód, az érthetőség és az emészthetőség érdekében a levezetések, bizonyításokat a minimálisra korlátozták, hiszen az ismertett módszerek a statisztika tudományának sokszorosán bizonyított, kiforrott fejezeteihez, illetve részfejezeteihez tartoznak. Bátran ajánlhatom mind a statisztikai ismereteiket először megszerezni kívánók, mind az ilyen tárgyú ismereteiket feleleveníteni és megújítani kívánók számára ezt a tankönyvet.

A potenciális olvasótábor egyre nagyobb. A felsőoktatást irányítók törekvése, hogy belátható időn belül a felsőoktatásban részt vevők aránya elérje az adott népesség felét. A diplomások elvárt általános műveltségi szintjéhez hozzátartoznak a statisztikai módszertani ismeretek.

Negyedszázados statisztikai oktatási múlttal gratulálók a szerzőknek e sikeres munkához.

Herman Sándor

EMLEKEZÉS ILA BÁLINT, MÓRICZ MIKLÓS,
NÉMETHY ARTÚR ÉS THIRRING LAJOS ÉLETÉRE
ÉS TÖRTÉNETI STATISZTIKAI MUNKÁSSÁGÁRA

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar tudományos kiadványai. Bibliotheca Iuridica. Publicationes Chatedrarum 5. (Szerk.: Kovacsics József.) Budapest. 2001. 201 old.

A Központi Statisztikai Hivatal szervezeti egységéből önálló intézménnyé vált országos hatáskörű statisztikai szakkönyvtár keretei között 1954-ben létrejött a Történeti Statisztikai Kutatócsoport, melynek az itt ismertett kötet címében szereplők valamennyien munkatársai voltak. 1957-ben megjelent *Kovacsics József* szerkesztésében A történeti statisztika forrásai című tanulmánykötet, amely ráirányította a figyelmet azokra a levéltári forrásokra (dézsmajegyzékek, dikális összeírások stb.), amelyek számszerű statisztikai feldolgozásokra nyújtanak lehetőséget. 1958-ban megindult a Történeti Statisztikai Közlemények címet viselő negyedéves időszaki kiadvány, amely a későbbiekben évkönyvekkel és egyéb kötetek sorával folytatódott, majd 1963-ban megjelent – ugyancsak Kovacsics József szerkesztésében – a Magyarország történeti demográfiaja című gyűjteményes tanulmánykötet. Ezeknek az 1950-es években nekilendült hazai történeti statisztikai – ezen belül történeti demográfiai – kutatásoknak négy jelentős képviselőjének állít emléket a közelmúltban napvilágot látott kiadvány.

A több mint 200 oldalas kötet első ötven oldalán található négy megemlékező tanulmány közül elsőként *Búzás János Ila Bálintnak* (1903–1975), az Országos Levéltár főlevéltárosának munkásságát mutatja be. Gazdag életművéből kiemelkedik Gömör megye négykötetes település- és népességtörténete és Veszprém megye helytörténeti lexikona, mint a hazai hely- és regionális történetírás példamutató alkotása, melynek folytatása azonban – a magyar tudomány kárára – sajnálatosan megrekedt. Tevékenysége nemzetközi elismerést kapott azáltal is, hogy a Nemzetközi Népeségtudományi Unió 1963-ban – levéltárosként – tagjai közé fogadta.

„Móricz Miklós ébresztése” a címe *Kápolnai Iván* tanulmányának, amely *Móricz Zsigmond* testvéröccsének, a XX. század ritka polihisztorának (1886–1966) változatos életművét kísérli meg felvázolni. Sorsa szinte teljes feledés lett, mert a század (túl)szakosodott tudománya nem tudja őt egyetlen szakterület szűk keretei közé besorolni. Írt többek között közgazdasági tanulmányokat és monográfiákat, társadalom- és vallásfilozófiai ihletettséggű munkákat csakúgy, mint a művészetek területére tartozó, vagy az irodalomtudomány körébe vágó könyveket, voltak technikai újításai a gyakorlati nyomdászati munkában, de a reneszánsz kori sokoldalú nagyságok „uomo universale” típusára emlékeztető széleskörű tevékenységének talán legnagyobb része statisztikai jellegű. Mégis a teljes ismeretlenségbe merült az a munkássága, melyet a Statisztikai Tudósító (rövidített nevén: STUD) című statisztikai napilap (!) szerkesztőjeként és állandó cikkírójaként 1933 és 1944 között végzett. Ez a nemcsak hazai, hanem (valószínűleg) nemzetközi viszonylatban is párját ritkító vállalkozás annyira kiesett a szellemi köztudatból, hogy „A budapesti sajtó adattára 1873–1950” címmel az elmúlt évben megjelent több száz oldalas monografikus összeállítás meg sem említi. Talán a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára lenne hivatva feltárni ennek a „par excellence” statisztikai tevékenységnek az értékeit repertórium összeállításával a korabeli statisztikai irodalom legjelesebb képviselőinek a napilapban megjelent tudományos publicisztikai írásaiból.

Hasonlóképpen szinte teljesen elfeledett alakja a magyar statisztika történetének a *Tóth Árpád* által megidézett *Némethy (Benisch) Artúr* (1881–1972), akinek munkájára *Klebelsberg Kunó*, a XX. század ma már elismerten legnagyobb hatású kulturpolitikus támaszkodott, nemzetiségpolitikai kérdésekben pedig az 1941-ben öngyilkosságba menekült *Teleki Pál* földrajztudós miniszterelnöknek volt legfelkészültebb munkatársa. Széles látókörére jellemző, hogy javaslatára az 1939-ben az